

ANALIZA INTERVENȚIILOR BĂNCII NAȚIONALE A MOLDOVEI ÎN SOLUȚIONAREA CRIZELOR FINANCIARE DIN SECTORUL BANCAR AUTOHTON

ANALYSING THE INTERVENTIONS OF NATIONAL BANK OF MOLDOVA IN THE SETTLEMENT OF FINANCIAL CRISES FROM THE LOCAL BANKING SECTOR

CZU: 336.711:338.124.4(478)

Eugeniu RAIEȚCHI,
doctorand, lector universitar,
Universitatea de Stat din Moldova

SUMMARY

The banking sector of the Republic of Moldova, which currently consists of 11 banks, during a relatively small period of almost three decades, has experienced several shocks and crises, caused by endogenous and exogenous factors, which have caused the liquidation or initiation the procedure of liquidation of 17 banks. The multitude of liquidated banks or in the process of liquidation determines, on the one hand, an analysis of the causes of emergence and development of these crises because the liquidation of any bank produces a shock both to the banking sector, as well as to the population or the business. On the other hand, this failure of the banking sector, dictates an analysis of the quality of the interventions of the National Bank of Moldova in order to manage these crises, and respectively the identification of potential instruments meant to strengthen the financial control system of the banks.

Keywords: capitalization, financial crisis, bankruptcy, intervention regimes, banking sector.

REZUMAT

Sectorul bancar al Republicii Moldova, care la moment e compus din 11 bănci, pe parcursul unei perioade relativ mici, de aproape trei decenii, a cunoscut mai multe șocuri și crize, cauzate atât de factorii endogeni, cât și exogeni, ce au determinat lichidarea sau inițierea procedurii de lichidare a 17 bănci. Multitudinea băncilor lichidate sau aflate în proces de lichidare determină, pe de o parte, o analiză a cauzelor apariției și dezvoltării acestor crize. Or, lichidarea oricărei bănci produce un șoc atât sectorului bancar, cât și populației sau mediului de afaceri. Pe de altă parte, acest eșec al sectorului bancar dictează o analiză a calității intervențiilor Băncii Naționale a Moldovei în vederea gestiunii crizei date și, respectiv, identificarea unor instrumente potențiale menite să fortifice sistemul de control financiar al băncilor.

Cuvinte-cheie: capitalizare, criză financiară, faliment, regimuri de intervenție, sector bancar.

Introducere. Importanța instituirii reglementării și supravegherii activității băncilor este abordată în lucrarea sa de către Ben S. Bernanke (președintele Rezervei Federale a Statelor Unite, 2006 - 2014) care se rezumă la ideea că „controlul financiar al activității băncilor este principalul instrument al băncilor centrale în vederea obținerii informației despre situația economică generală, ceea ce le permite să-și calibreze mai bine politica lor monetară” [1, pag. 147]. Cu alte cuvinte, după Ben S. Bernanke, promovarea unei politici monetare eficiente de către o bancă centrală, în mare parte depinde anume de eficiența sistemului de control financiar al activității băncilor.

După părerea autorului, sistemul de supraveghere și rezoluție, ca și parte componentă a sistemului de control financiar, la capitolul regimurile de intervenție în activitatea băncilor poate fi caracterizat ca eficient, analizând ponderea băncilor problematice resuscitate, iar sistemul de reglementare – în dependență de frecvența acestor crize. Cu alte cuvinte, un regim de reglementare a activității băncilor poate fi eficient doar în cazul în care acesta reușește să prevină situațiile de stres semnificativ în activitatea nu atât a unei singure bănci analizate individual, cât a sectorului bancar în întregime. Dacă un asemenea fenomen a survenit, în continuare este rolul sistemului de supraveghere și rezoluție, utilizând instrumentele și regimurile de intervenție în vederea atenuării acestor șocuri. Acesta din urmă poate fi caracterizat ca eficient doar în cazul în care băncile problematice sunt „puse pe linia de plutire”. Orice abatere în acest sens reprezintă un eșec, deoarece lichidarea unei bănci reprezintă un șoc atât pentru acționarii acesteia, cât și pentru creditorii, debitorii ei, precum și pentru celelalte bănci, ceea ce într-un final se soldează cu pierderea încrederii populației

în sectorul bancar [2, pag. 18]. Analizând ideea de mai sus, conchidem că produsul final al instrumentelor și regimurilor de intervenție în activitatea băncilor este revenirea băncii la activitatea normală. Orice stare de insolvabilitate, faliment sau lichidare reprezintă un eșec al sistemului de control financiar, ca urmare a admiterii unei asemenea degradări.

Etapale evoluției crizelor financiare în cadrul băncilor. În opinia autorului, criza în bănci ca și fenomen urmează a fi structurată în mai multe etape și analizată în dependență de evoluția acestora, deoarece, pe de o parte, criza la fiecare dintre aceste etape, este caracterizată printr-o intensitate diferită, respectiv, și nivelul pericolului pentru supraviețuirea băncii este diferit, iar, pe de altă parte, instrumentele de gestiune a crizei sunt specifice fiecărei etape, privite separat.

În literatura de specialitate se întâlnesc diferite teorii privind evoluția crizei în cadrul unei entități, însă cele mai frecvent utilizate de către firmele cu renume în consulting financiar și de gestiune anti-criză sunt cele ale economiștilor germani U. Kristec și D. Muller.

Economistul U. Kristec caracterizează etapele de evoluție a crizei, pornind de la posibilitatea depășirii acesteia de către entitățile aflate în dificultate [3, pag. 36]. În acest sens, U. Kristec evidențiază următoarele patru etape ale crizei: (a) criza potențială, (b) criza ascunsă, (c) criza acută, care poate fi depășită și (d) criza acută, care nu poate fi depășită. Totodată, economistul D. Muller caracterizează etapele de dezvoltare a unei crize în funcție de pericolul la care este expusă banca, evidențiind de asemenea patru faze în evoluția crizei: (a) criza strategică, (b) criza rezultatelor, (c) criza de lichiditate și (d) falimentul propriu-zis sau criza financiară. Aceste două teorii, deși abordează evoluția crizei din diferite unghiuri, au multe abordări și con-

cluzii comune, respectiv, și rezultatele acestora pot fi ușor sincronizate [4, pag. 11].

Analizând Fig. 1, observăm că o criză financiară la etapa strategică (după Muller) dacă nu este evitată sau soluționată, conduce spre etapa de criză de rezultate, etapă în care entitatea, înregistrând deficiențe continuu la capitolul rezultatului financiar, are loc o degradare a capitalului și, respectiv, o decapitalizare continuă a băncii în paralel cu înrăutățirea calității activelor acesteia. Înrautățirea continuă a calității activelor conduce inevitabil spre criza de lichiditate ca urmare a micșorării gradului de rambursabilitate a acestora. Însă atâta timp cât portofoliul de active poate fi reînnoit sau „împropătat” cu aporturi noi de capital (propriu sau împrumutat), etapa respectivă de criză poate fi soluționată. În cazul în care decapitalizarea băncii este

una severă, ceea ce face practic imposibilă atragerea aporturilor noi de capital împrumutat, probabilitatea soluționării crizei este una minimă, fiind inevitabilă etapa de faliment.

La etapa crizei accentuate de lichiditate, managementul sau organul executiv, deja va dispune de instrumente foarte reduse de atragere de noi lichidități. În situația dată singura cale de soluționare a crizei este (a) reeșalonarea datoriilor, instrument la care e recomandabil de a apela chiar la începutul etapei de criză de lichiditate și care va soluționa criza doar parțial și, cel mai important (b) noi aporturi de capital din partea acționariatului, care în situația crizei semnificative de lichiditate rămâne singurul instrument de soluționare a crizei și de evitare a falimentului.

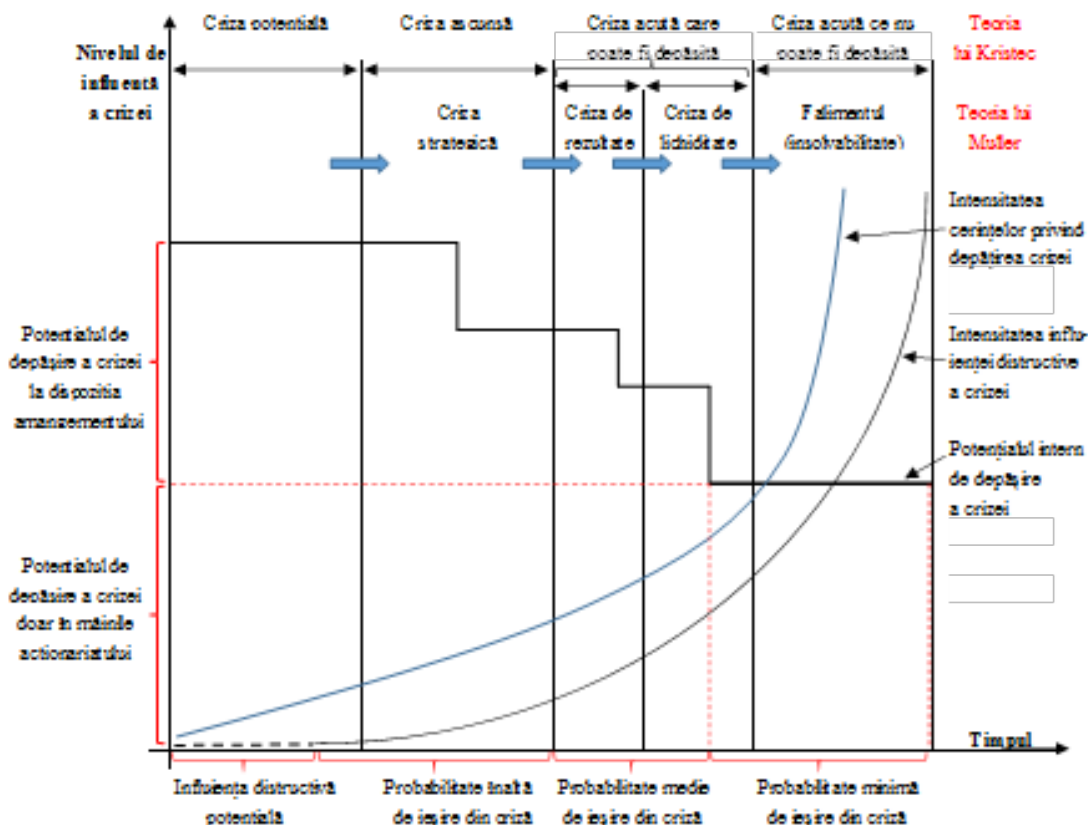

Fig. 1. Etapele și evoluția crizei financiare, având la bază teoriile lui Kristec și Muller.
Sursa. Elaborat de autor în baza sursei [3, pag. 36].

Analiza perioadelor de criză din sectorul bancar autohton. Dacă e să analizăm cazul Republicii Moldova, după aproape cei trei decenii de independență, sectorul bancar a cunoscut mai multe șocuri și crize (a se analiza Fig. 2), cauzate atât de factorii endogeni, cât și exogeni. Sectorul bancar autohton la moment e compus din 11 bănci, iar în această perioadă au fost lichidate sau a fost inițiată procedura de lichidare a 17 bănci. Respectiv apare necesitatea analizei acestor crize.

b) un sistem de control intern slab dezvoltat și lipsit de independență, fiind în cele mai dese cazuri sub influența directă a executivului băncii. Aceste două cauze au făcut posibilă admiterea;

c) tranzacțiilor dubioase cu persoanele afiliate băncii (deseori nedeclarate sau camuflate) sau tranzacții efectuate în condiții diferite de cele de piață, fapt care a generat o decapitalizare a băncilor analizate și o criză semnificativă de lichiditate.

Dacă este să analizăm măsurile între-

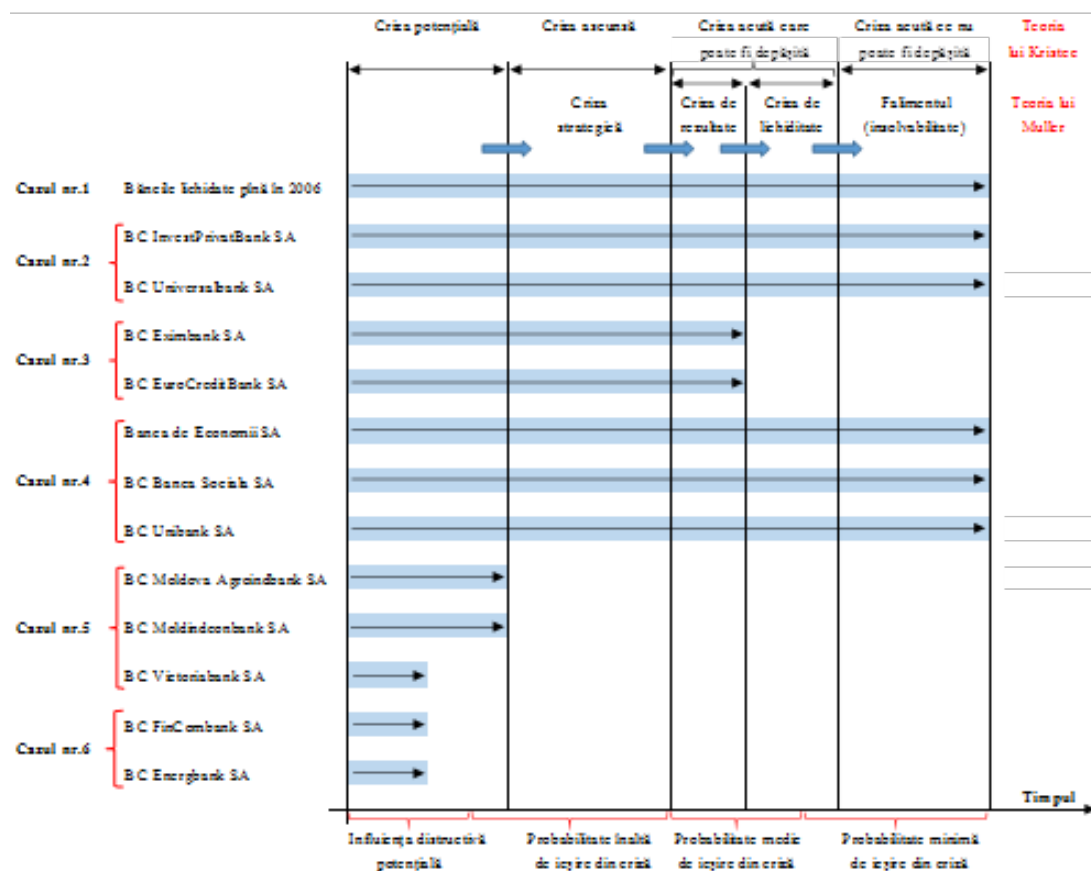

Fig. 2. Evoluția crizei financiare din sectorul bancar autohton (la situația anului 2019). **Sursa.** Elaborat de autor, în baza deciziilor Consiliului de Administrație al BNM [5].

Analizând cauzele apariției crizelor în sectorul bancar autohton, conchidem că acestea au avut câteva trăsături comune, care au fost catalizatori ai acestora:

a) acționariatul necalitativ sau netransparent, care a determinat;

prinse de către Banca Națională a Moldovei în vederea gestiunii crizelor financiare din cadrul sectorului bancar autohton și momentul la care s-a intervenit, atunci conchidem următoarele:

a) băncile lichidate pînă în 2006 a fost

mai degrabă un rezultat al neconformării cerințelor prudențiale dezvoltate de către BNM în cadrul implementării BASEL I. Această etapă care pe de altă parte poate fi privită și prin prisma „curățirii” sectorului bancar autohton de către entitățile care nu au reușit o capitalizare suficientă caracteristică business-ului bancar. Pentru această etapă este caracteristic faptul că BNM a intervenit doar la etapa retragerii licenței băncilor respective;

b) până în 2015, adică până la finele cazului 4, acțiunile BNM în vederea „resuscitării” acestor bănci au fost destul de nesemnificative, rezumându-se la regimuri de intervenție minoră (în cele mai dese cazuri apelându-se la regimul de supraveghere specială), toate aceste cazuri finalizându-se cu falimentul băncilor. Cu alte cuvinte, observăm absența BNM în vederea gestiunii crizelor respective, aceasta implicându-se mult prea târziu – la etapa crizei de lichiditate;

c) dacă e să analizăm cazul nr. 3, conchidem că soluționarea crizelor respective, în mare parte s-a datorat aporturilor suplimentare de capital din partea acționarilor băncilor, care au soluționat ambele probleme, atât cele de lichiditate, cât și de majorare a CNT în măsura în care să poată fi capabil să „absoarbă” impactul negativ al riscului de credit. Meritul soluționării crizei aparține, totuși acționarilor. Dar intervenția BNM a jucat un rol principal în soluționarea crizelor, deoarece s-a intervenit la un moment mult mai oportun, astfel încât „intervenția nu s-a tergiversat”.

d) în cazurile 5 – 6, observăm că intervențiile BNM poartă un caracter preventiv, adică intervenindu-se la o etapă incipientă a crizei, ceea ce asigură succesul gestiunii unei crize financiare în bănci;

e) în majoritatea cazurilor, în care criza financiară în bănci a degenerat până la etapa crizei de lichiditate, acestea au falimentat.

Analiza eficienței intervențiilor BNM în soluționarea crizelor financiare din sectorul bancar autohton denotă că succesul sau eficiența acestor instrumente depinde direct de momentul la care s-a făcut intervenția (a se analiza Fig. 3). Practica anterioară a demonstrat, că o intervenție poate avea succes, doar în cazul în care se intervine cel târziu la începutul crizei de rezultate/decapitalizare, iar nivelul optim al intervenției fiind punerea în aplicare a diferitor măsuri în vederea asigurării transparenței acționariatului băncilor și îmbunătățirii calității acestuia. Aceste măsuri pot fi caracterizate ca având un caracter preventiv de intervenție. Această abordare este observată în activitatea BNM, începând cu anul 2015, care s-a soldat cu rezultate pozitive în cadrul activității de gestiune a crizelor atât băncilor sistemice, cât și nesistemice (a se analiza cazul 5 și cazul 6).

Multitudinea crizelor financiare înregistrate în băncile din cadrul sectorului bancar autohton, precum și din alte țări, sistemul de reglementare și supraveghere a cărora este dezvoltat, având la bază acordurile BASEL, denotă faptul că instrumentele sistemului de control financiar dezvoltate în cadrul acestor acorduri nu sunt suficiente în vederea preîntâmpinării și gestiunii eficiente a crizelor. Această situație poate fi argumentată și prin faptul că, în cazul băncilor, dinamica indicatorilor este una mai mult liniară datorită stabilității proceselor, iar în prima fază a crizei în bănci efectul acestora nu tot timpul este resimțit la nivelul indicatorilor financiari sau prudențiali, fiind nevoie de o perioadă mai mare. Anume din acest considerent, semnalizarea unei noi crize de către indicatorii financiari și prudențiali derivați din cadrul acordurilor BASEL, este făcută cu o întârziere semnificativă. Aceasta permite avansarea crizei către o etapă evoluată, ceea ce scade din pute-

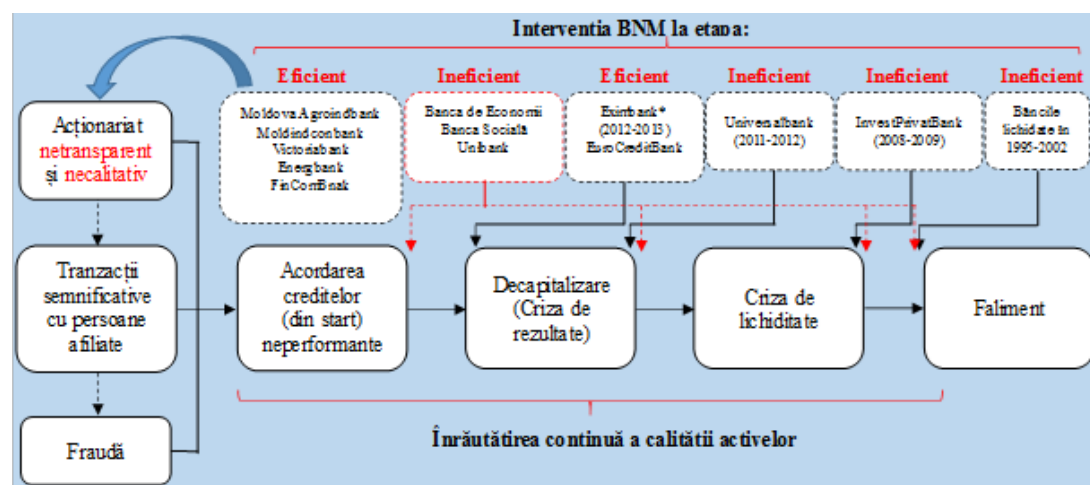

Fig. 3. Evoluția și eficiența intervenției BNM în crizele din sectorul bancar autohton.
Sursa. Elaborat de autor.

rea de gestiune eficientă a crizei de către subiecții sistemului de control financiar intern și extern.

În cadrul sectorului bancar autohton, succesul sau eficiența acțiunilor și instrumentelor de intervenție depinde direct de momentul la care s-a făcut intervenția (Fig. 3). Se impune necesitatea unui instrument de alertă preventivă, care ar permite executivului băncii și subiecților sistemului de control financiar prognoza crizei financiare încă de la o etapă timpurie a acesteia. În Republica Moldova, în cadrul sistemului de control financiar (atât intern ale băncilor cât și cel extern), nu identificăm careva instrumente similare ce ar evalua sau diagnostica periodic riscul înregistrării unei crize, ceea ce ar fi și una din cauzele eficienței reduse a intervențiilor BNM în administrarea acestora.

În acest context, considerăm că dezvoltarea unor instrumente de alertă preventivă, care ar permite prognoza și diagnosticul la o etapă timpurie a crizei financiare în cadrul sectorului bancar autohton, este următoarea etapă de dezvoltare a sistemului de control financiar și, respectiv, a sistemului de reglementare și supraveghere, în particular. În acest sens, pot fi

analizate practicile altor țări în vederea elaborării unor astfel de instrumente. Urmează a fi analizată practica Franței, unde sunt dezvoltate mai multe modele ce au drept scop analiza riscului de faliment în cadrul instituțiilor financiare, cum ar fi Modelul Centralei Bilanțurilor din Banca Franței sau Modelul Creditului Comercial Francez, care au fost elaborate, având la bază metoda analizei discriminante multifactoriale. Utilizarea modelelor date în republica noastră este lipsită de sens ca urmare a diferențelor semnificative dintre economia Republicii Moldova și a țărilor înalt dezvoltate pentru care au fost elaborate aceste modele. Elaborarea unui model de alertă preventivă ce ar avea ca scop prognoza și diagnosticul riscului de faliment/crizelor financiare în cadrul sectorului bancar al Republicii Moldova, urmează a fi dezvoltat de către cercetători, analizând statistica activității financiare a băncilor autohtone.

Concluzii. Crizele frecvente înregistrate în sectorul bancar denotă, pe de o parte, eficiența redusă a intervențiilor BNM în vederea gestiunii acestora, iar, pe de altă parte, insuficiența dezvoltării instrumentelor sistemului de control financiar,

scopul principal al căruia este anume prevenirea situațiilor similare într-un interval rezonabil de timp.

Una din cauzele eficienței reduse a intervențiilor BNM în soluționarea crizelor financiare este momentul la care s-a intervenit. În marea majoritate a cazurilor, BNM venea cu o implicare mult prea târzie – la etapa crizei de lichiditate, ceea

ce făcea imposibilă soluționarea crizelor.

Intervențiile BNM la faza evaluată a crizelor se datorează nu în ultimul rând lipsei instrumentelor de alertă preventivă ce ar evalua sau diagnostica periodic riscul survenirii unei crize financiare în bănci, din care motiv dezvoltarea unui instrument similar este vital importantă în vederea administrării timpurii a crizelor.

BIBLIOGRAFIE

1. BERNANKE B.S., *The Courage to Act: A Memoir of a Crisis and Its Aftermath*, W. W. Norton & Company, 2017, New York, 432 p.
2. DEMIRGIÜC-KUNT A., DETRAGIACHE E. *The determinants of Banking Crises: Evidence from Industrial and Developing countries*. IMF Working Paper, WP/97/106, 1997.
3. БЫКОВ А.А., БЕЛЯЦКАЯ Т. Н. *Антикризисный менеджмент: Учеб. пособие для слушателей программы Master of Business Administration / А.А. Быков, Т.Н. Беляцкая*. Минск, Изд. Центр БГУ, 2003, 256 с., p. 36.
4. ПИЛИПЧУК В.В.Б *Антикризисное управление: учебное пособие*. Владивосток, ТИДОТ: ДВГУ, 2003, p. 11.
5. În: <http://www.bnm.md> (vizitat în 2016, 2017, 2018, 2019).

Prezentat: 31 octombrie 2019.

E-mail: raietchie@yahoo.com